

ՆՇԱՆԱՎՈՐ
ԲՈԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ
ԿՑԱՆՔԸ

Ս. ՈՍԻՊՈՎ

ԻՍՊԱՆԱԿԱՆ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

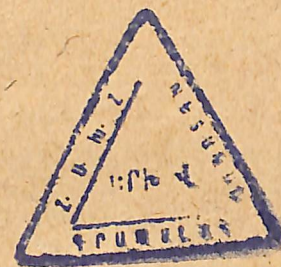
ՊԵՏՆՐԱՏ

Ս. ՈՍԻՊՈՎ

միջին յեղ բարձր տարիքի համար

ԻՍՊԱՆԱԿԱՆ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Ռուսերենից թարգմանեց
Հ. ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

ՊԵՏՅՐԱՏ

ՀԼԿՑԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՑԵՐԵՎԱՆ 1 9 3 8

11-28405 91

«Մեր խոզեն», «բանվոր դասակարգի հավատարիմ դավակ», «Ժողովրդի բարեկամ» — այդպես են անվանում նրան Իսպանիայում: Խոզե Դիասի անունը թանգե իսպանական յուրաքանչյուր աշխատավորի համար, ատելի՜ իսպանական յուրաքանչյուր Փաշիստի համար: Խռովության առաջին որերին Մադրիդում մի դավադրություն բացվեց. այն մարդկանց ցուցակում, վորոնց պատրաստվում էին սպանել Փաշիստները, առաջինը նշանակված էր Խոզե Դիասը: Իսպանական Ժողովրդի Թշնամիների կողմից այս պատվավոր ատելությունը Խոզե Դիասը վաղուց է ձեռք բերել:

Նա համեստ բանվոր-բուլկեգործ, մանկության ժամանակ բատրակ, դուրս է յեկել պրոլետարական Սեվիլայի ընդերքից, մի քաղաք, վորին ռոմանտիկ տրադիցիան փառաբանել է յեղների կռիվներով և արագաչարժ Ֆիգարոներով: Սակայն իսպանական պրոլետարիատի համար Սեվիլիան ուրիշ համբավ ունի. դա դասակարգային կատաղի մարտերի, հզոր զործադուլների և բարիկադային կռիվների քաղաք է: Պատահական չէ, վոր Փաշիստական խռովարարներն ամենից առաջ հարձակվեցին այս քաղաքի վրա: Պատահական չէ, վոր ներանք Սեվիլիան կողոպտելու տվին գազանացած դահիճ և հարբած զեզեններատ Կեյպո դե Լյանոյին: Այժմ Սեվիլիան վողոգված է արյունով: Հազարավոր դիակներ վճարեց նա այն բանի համար, վոր մի ժամանակ այդ քաղաքն անվանում էին կարմիր:

Կարմիր Սեվիլիա: Նրա այս փառքն ստեղծել է Խոզե Դիասը՝ Սեվիլիայի բանվորների առաջնորդը:

Դիտեցեք նրա զեմքը: Քաղաքի, հաստատուն հացք: Շատ քիչ սպիտակած սեմաղերի չրջանակի տակ՝ բարձր, ուղիղ ճակատ: Ամուր ու արտահայտիչ շար-

Ժուժ: Խեղճ և կամք, վոր արտահայտվում է նրա յուրաքանչյուր դիմադժի, յուրաքանչյուր շարժման մեջ: Խոզե Դիասը կարծես մի պողպատի կտորից է ձուլված: Նա 42 տարեկան է: Յերեսուն տարի առաջ նա վարձու բանվոր դարձավ: Յեթե դուք ուզում եք խմանալ, թե ինչպես եր ապրում նա այն ժամանակ, հիշեցեք, թե Գորկին ինչպես է նկարագրում փուռը («В ПОДЪЕМ»): Նյախանն այն չե, վոր Գորկուն վիճակից տանջվել ուստական փուռ, իսկ Դիասին՝ իսպանական. չահագործումն ինտերնացիոնալ է իր ձեռքով, իր զազրելիությամբ:

Սակայն փուռը Դիասի համար դպրոց դարձավ: Նա սովորեց սիրել և առել. սիրել իր դասակարգային յեղբայրներին, իր նման կեղեքվածներին, իր նման իրավագուրկներին, առել նրանց, ովքեր իրենից ու իր նման հազարավորներից խլել են յերիտասարդությունը, կյանքի ուրախությունը, ազատությունը: Հեղաշրջում կատարվեց տասներկու տարեկան յերեխայի դիտակցության մեջ, վորն ստիպված եր իր ձեռքերով ապրուստի միջոցներ վաստակել իր համար: Դասակարգային պայքարի ճամարտությունը նա շուտ հասավ և իր ուսերի վրա փորձեց:

Աչակերտը վարպետ դարձավ, իսկ դժգոհ՝ հեղափոխական: Յերը Հոկտեմբերյան վորուտի ճայթյուններն Իսպանիա հասան, Խոզե Դիասը տեսավ, թե ինչպիսին պետք է լինի իր ճանապարհը, իսպանական ամբողջ պրոլետարիատի ճանապարհը: Կազմակերպություն և միասնականություն — ահա հաջողության գաղտնիքը: Նա այդ մարտական լողունը դարձրեց: Իսպանիայում, վորտեղ բանվորական շարժումը վաղուց բաժան-բաժան եր յեղել անարխիստների և ռեֆորմիստների կողմից, միասնականություն լողունըն ամենահեղափոխական լողունըն եր: Այդ լողունըն անխուսափելիորեն տանում եր դեպի բուլչեիզմը, վորովհետև միայն կոմու-

նիստներն էյին միասնականություն ուզում և պայքարում դրա համար:

Միասնականության համար պայքարում եր Խոզե Դիասը: Այդ լողունըն ամենից շատ մատիկ է պրոլետարիատի սրտին: Դիասին վոչ միայն սիրեցին, այլ և նրա մեջ տեսան առաջնորդին: Նա արագ առաջ գնաց, դարձավ Սեվիլիայի պրոֆմիությունների ամենաթողովրդական ղեկավարներից մեկը: Իսպանական պրոլետարիատը, վորի արյունն եր թափվել բանվորական շարժման մեջ ստեղծված պառակտման պատճառով, առաջնորդի դեր կատարելու համար առաջ է քաշում միայն նրանց, ում համար թանգ է միասնականության դրոշը: Այդպիսին է Դուրես Իբարրուրին: Այդպիսին է Խոզե Դիասը:

Կոմունիստները խոր ընդհատակում էյին: Նրանց ինքնահավան, սալդաֆոն Պրիմո դե Ռիվերան դատաստան տեսավ բանվորական շարժման դեմ: Կոմունիզմին համակրելու համար մահապատժի էյին յենթարկում: Կարելի յեր կողոպտել, սպանել, բռնանալ, ամեն տեսակ հանցանք կատարել, միայն թե դրանք ծածկվեյին «կոմունիզմի դեմ պայքարի» անվան տակ: Բայց բողոքի հենց միայն մի խոսքի համար մարդուն կարող էյին սպանել, միևնույն է՝ դատարանով, թե առանց դատարանի:

Կոմունիստները խոր ընդհատակում էյին: Նրանց միացան միայն ամենահամարձակ ու անվեհեր մարդիկ, միայն մեր դասակարգի լավագույն մարդիկ: Նրանց միացավ նաև Խոզե Դիասը. նա ուրիշ ճանապարհ ունենալ չեր կարող: 1925 թվին — այն ժամանակ 30 տարեկան եր — նա սկսեց աշխատել ՄՈՊՐ-ի շարքերում: Փաշիստական տեռորի տարիներին ՄՈՊՐ-ում աշխատելը պետական հանցանք եր համարվում: Բայց դա պատմական նշանակություն ունեցող աշխատանք եր: Նա բարձրացնում եր մարտնչող հեղափոխականների վողին, ամբարցնում եր նրանց հավատը դեպի իրենց և իրենց դասակարգի ուժերը: Համերաշխություն դադարիստ ան-

բաժանելի յե միասնականութեան զաղափարից: Այդ պատճառով եւ Դիասոն աշխարհի ակտիւորեն նետվեց մոպրական աշխատանքի մեջ: Նրա համար այդ աշխատանքը մարտնչող պրոլետարիատի ուժերի համախմբման համար մղվող պայքարի մի մասն էր:

ՄԱՊՐ—ը Խոզե Դիասոն հասցրեց կոմունիստական շարքերը: Դիասոն հասկացավ, վոր միայն կոմունիստներն են իսկապես պայքարում բանվոր զասակարգի շահերի համար և իսկապես կազմակերպում նրան: 1927 թվից Դիասոն կոմունիստ է: Նա կոմկուսակցութեան մեջ մտավ վո՛չ վորպես դիտող, այլ վորպես մարտիկ: Թվով փոքրիկ, ընդհատակը մղված Իսպանիայի կոմկուսակցութեանը չէր հրապուրում շաղակրատներին ու ապորտունիստներին: Նրա մեջ էյին մտնում միայն փորձված, համարձակ, պրոլետարիատին նվիրված մարդիկ: Ավելի դյուրին էր գնալ անարխիստների մոտ, վորոնք պարծենում էյին իրենց ամենից «ձախ» Ֆրազով, բայց համերաշխ էյին Փաշկեգմի հետ: Սակայն Դիասոն իր շահերի մասին չէր մտածում, այլ՝ իր զասակարգի շահերի մասին: Նա կոմունիստ դարձավ և արիարար կովի բռնվեց մեծանուն անարխո-սինդիկալիստների հետ, վորոնք բանվոր զասակարգին կոչ էյին տնում «հրաժարվել քաղաքականութեանից», այսինքն ճանապարհը գիջել Փաշիգմին:

Այդ ծանր ժամանակ էր կոմկուսակցութեան համար: Տեոորով ճնշված, արյունաքամ յեղած, խոր ընդհատակ մղված՝ նա կորցնում էր իր առանց այն ել վորքրաթիվ ուժերը, հատկապես Սեվիլիայում, վորտեղ տեոորը առանձնապես դաժան էր: Հարկավոր էյին թարմ ուժեր, համարձակ մարդիկ: Այդպիսի մարդ է յեղել միշտ Խոզե Դիասոն: Նա նետվեց պայքարի հորձանքի մեջ և զբաղվեց կուսակցութեան ջանքատեղած ուժերի համախմբմամբ: Նա միանգամից դարձավ վոչ միայն մարտիկ, այլև հրամանատար: Սեվիլիայի ընդհատակի կոմունիստները նրան իրենց ղեկավարը դարձրին: Նա

ղեկավարում էր տաղանդավոր կերպով— այդ բանը խոստովանեցին բոլորը: Կարճ ժամանակամիջոցում կոմունիստների Սեվիլիայի կազմակերպութեանը դուրձավ ամենախոշորներից ու հաստատուններից մեկն Իսպանիայում: Ամբողջ կոմիտեն ձերբակալված էր, կապերը խախտվել էյին, սակայն Դիասոն կարողացավ բոլորն արագ վերականգնել:

Անցան ամիսներ, տարիներ: Վրա հասավ 1931 թվի ապրիլյան հեղափոխութեանը: Իսպանիայի փոքրիկ կոմունիստական կուսակցութեանը դուրս յեկավ ընդհատակից և նրա շարքերն արագորեն սկսեցին լրացվել: Ընդհատակյա աշխատանքի տարիներին՝ նրա անդամների թիվը հարյուրների յեր հասնում, իսկ այժմ սկսեց հազարների հասնել: Հեղափոխութեանը չգոհացրեց պրոլետարիատին, չգոհացրեց գյուղացիութեանը: Աճում էր հեղափոխական նոր ալիքը: Անդալուզիայի գյուղերում գյուղացիութեանը խուլ պայքար սկսեց կալվածատերերի ու քահանաների դեմ: Սեվիլիայում և Գրենադայում բանվորները գրավեցին ձեռնարկութեանները: 1932 թիվը լի յե մարտերով, հսկա հրդեհներով, բարիկադներով: Կոիվներն ընդգրկեցին ամբողջ Իսպանիան: Այդ մարտերի մեջ առաջին տեղերից մեկն Անդալուզիան էր բռնում: Իսկ Անդալուզիայում առաջինը Սեվիլիան էր: Դիասոն Անդալուզիայի բոլոր կոմունիստների ղեկավարն էր, ամենաժողովրդական մարդը Սեվիլիայում: Յերբ Սեվիլիայում ընդհանուր գործադուլն սկսվեց, հանրապետական կառավարութեանը գործադուլավորների դեմ գործ ուղարկեց: Սկզբնական շրջանում հանդարտված Փաշիստները ցույց տվին իրենց դեմքը, սկսեցին հարձակվել բանվորների վրա: Դիասոն Սեվիլիայի պրոլետարիատին պաշտպանվելու կոչ արեց: Նա ինքն էր ղեկավարում բարիկադների կառուցումը, ինքն էլ մասնակցում էր Փաշիստական բանդաների և սպիտակ-զվարդիականների («քաղաքացիական զվարդիա») զորամասերի դեմ վարած կոիվներին: Վոստիկանութեանը բռնեց նրան ու բանտ նետեց:

— Դիասը գերութեան մեջ է, — այս լուրն ելեկտրական հոսանքի պէս տարածվեց ամբողջ Սեմիլիայում: — Մեր խոզեն վտանգի մեջ է:

Սկսվեցին բուլդոզի ցատումնալից ցույցեր: Կառավարութեան ամեն ուր դաշտապետի հարյուրավոր բանաձևեր եր ստանում: Վոզը բանվորական Իսպանիայի պաշտպան կանգնեց իր Դիասին: Կառավարութեան շտապում էր, ուզում էին շուտով ազատվել կոմունիստական վտանգավոր առաջնորդից: Արագացրած դատարանը 18 տարվա բանտարկութեան վճիռ կայացրեց: Սա դանդաղ մահապատիժ էր:

18 տարվա բանտարկութեան: Վո'չ, Իսպանիայի պրոլետարիատն իր առաջնորդներին այդպէս հեշտութեամբ ռեակցիայի ճանկը չի գցում: Հուզմունքի ճայններն սկսեցին ավելի հաստատուն դառնալ, ամեն մի բռնակն պայթյուն եր սպառնում: Իշխանութեան զգաց, վոր դրութեանը վտանգավոր է դառնում: Նա բանվորների ներկայացուցիչներին հայտնեց. — Հինգ հազար պեզետ, և Դիասը կազատվի յերաշխապնութեամբ: Այլապես՝ 18 տարի:

Հինգ հազար պեզետը սոսկալի գումար է բանվորական չքավոր կազմակերպութեանների համար: Չե՞ վոր Իսպանիան Յեմբրոպայում ամենացածր աշխատավարձի յերկիրն է: Բայց Սեմիլիայի պրոլետարներն այնքան են սիրում Դիասին, վոր կարճ ժամանակամիջոցում, բառացիորեն կռակել առ կռակել հալածեցին այդ գումարը: Շատերը տալիս էին իրենց վերջին ունեցածը: Հավաքում էին բոլորը՝ կոմունիստները, սոցիալիստները, անարխիստները: Սա պրոլետարական միասնական ճակատի մի վառավոր ցույց էր և խոզե Դիասն արժանի յեր դրան, այն խոզե Դիասը, վորն իր դասակարգի շահերի համար համարձակորեն դիմում էր դեպի տաժառակութուն:

Բայց խոզե Դիասի հաղթանակն ամենից առաջ կոմունիստական կուսակցութեան հաղթանակն էր, պրոլետարիատի միասնականութեան հերոս, անխոնջ մար-

տիկի հաղթանակը: Սեմիլիայի մարտերը կոմունիստների շարքերը հազարավոր բանվորներ բերին: Սեմիլիայի կռիվները ցույց տվին, վոր միայն կոմունիստներն են ընդունակ ղեկավարելու պրոլետարիատին՝ նրա կենսական կարիքների, նրա ապագայի համար մղվող պայքարում:

Այդ ժամանակից խոզե Դիասի անունն Իսպանիայում ամենաթողութեամբ անուններից մեկն է: 1932 թվից Դիասն իսպանական կոմկուսակցութեան քաղբյուրոյի անդամ է, նրա գլխավոր քարտուղարը: Համեստ բանվորը դարձավ իսպանական պրոլետարիատի առաջնորդը, միջազգային կոմունիստական շարժման ամենաթողութեամբ գործիչներից մեկը, Կոմինտերնի Գործադիր Կոմիտեի անդամը:

Նրա հատուկ դժերն են — արիութուն, կարգապահութեան, կայունութեան, միշտ պարզ կողմնորոշում պահելու և անհրաժեշտ վորոշումները հանդարտ ընդունելու կարողութեան: Յեմ այս խոշոր հատկութեաններն այնպիսի մի յերկրում, ինչպիսին Իսպանիան է, վորի արի ու հերոս պրոլետարիատին յերբեմն պակասում էր հենց կարգապահութեանը: Դիասն իր հոգեւ արիութեանը յերբեք չի կորցրել: 1934 թվի հոկտեմբերյան սպառնական օրերին խոզե Դիասը պրոլետարիատին միասնականութեան համարձակ կոչ էր անում, բանվոր դասակարգի ուժերը մոբիլիզացիայի յեր յենթարկում հերոսական Աստուրիային ոգնելու համար: Յերբ Փաշիստական տեղորի չըջանն սկսվեց, նա հանդարտ ու վստահ կուսակցութեանը վրիճարեց ընդհատակը և ընդհատակում շարունակեց պայքարը պրոլետարիատի միասնականութեան համար:

Կոմկուսի այս աշխատանքի արդյունքները, վորի մեջ խոզե Դիասին աչքի ընկնող տեղ է պատկանում, հայտնի յեն: Իսպանիայում աճեց ամբալուռ թողութեամբ ղեկան ճակատ, վորին դարձվելով ջախջախվում են միջազգային Փաշիզմի ուժերը:

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի Գործադիր Կոմիտեյի նախագահությունն այսպես է գնահատել իսպանական կոմկուսակցության գործունեությունը.

«Կոմիտեերնի Գործկոմի նախագահությունը համաձայնություն է տալիս Իսպանիայի կոմունիստական կուսակցության գլխավոր գծին, վորը մոբիլիզացիայի յե յենթարկում կուսակցության անդամներին և վորջ ժողովրդական մասսաներին՝ պայքարելու Ֆաշիստների դեմ, վորոնք ձգտում են վոչնչացնել պառլամենտական ռեժիմը և Ֆաշիստական դիկտատուրա սահմանել, համաձայնություն է տալիս դեմոկրատիկ պառլամենտական հանրապետության պահպանման և կանոնավորման գծին, վորը յերաշխավորում է իսպանական ժողովրդի, ժողովրդական ճակատի հանրապետության բոլոր իրավունքներն ու ազատությունները, վորի մեջ պետք է ողջ ցնդի Ֆաշիզմի տնտեսական բազան, վորի մեջ Ֆաշիզմը տեղ չի ունենա և ժողովուրդը կարող է ազատ հայտարարել իր կամքը և ինքը վորոշել իր վիճակը»:

*
*
*

Այսօր Խոզե Դիասը վոչ մի ժամ հանգիստ չունի: Նա ղեկավարում է կուսակցությունը, համախմբում է ժողովրդական ճակատը, բարձրացնում է մարտիկների վոգին դիրքերում, կազմակերպում է արտադրությունը թիկունքում, պայքարում է տրոցկիստական հրեշների՝ Հիտլերի և գեներալ Ֆրանկոյի այդ Ֆաշիստական գործակալների դեմ:

Դիասը գրում է կոչեր և հոգվածներ, արտասանում է կրակոտ ճառեր և քլունգը ձեռքին աշխատում է Մադրիդի պաշտպանության համար կազմակերպած շաբաթօրյակներում:

Նա ըստամենայնի այնպիսին է, ինչպես նրան ըստեղծող իսպանական պրոլետարիատը, ինչպես նրա ղեկավարած Իսպանիայի հերոս կոմունիստական կուսակցությունը: Յեվ յեթե այդ կուսակցությունը, վորը մի

ժամանակ բաղկացած էր մի բուն համարձակ մարդկանցից, իսկ այժմ իր չարքերում 250 հազար մարդ ունի և տանում է իր յետևից իսպանական ժողովրդի վիթխարի մասսան, ապա այդ ևս, անկասկած, Դիասի, այդքաջաբի հեղափոխականի, կայուն բոլշևիկի, Կոմիտեերնի լավագույն մարդկանցից մեկի արժանիքն է:

Իսպանական Կոմկուսի Կենտկոմի վերջին պլենումում Խոզե Դիասի տված փայլուն ղեկուցումն ըստամենայնի ցույց տվեց իսպանական պրոլետարիատի այդ նշանավոր առաջնորդին, վորին, ինչպես և հերոսունի Դուրբես Իբարրուերին, ճանաչում և սիրում են ամբողջ աշխարհի բանվորները:

— Մենք չառ զոհեր ենք տվել, — ասում էր Դիասը, — վորպեսզի հաղթենք պատերազմում: Պայքարը ծանր է լինելու և յերկարատև: Բայց մենք կհաղթենք, վորովհետև պայքարում ենք վողջ մարդկության գործի համար: Մեզ իբրև որինակ է ծառայում Խորհրդային Միությունը:

Պատ. խմբագիր՝ Մ. Արմենյան
Քարդմ. Հ. Հայրապետյան
Լեզվական խմբագիր՝ Հ. Հարությունյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ան. Գասպարյան
Սրբագրիչ՝ Գար. Հակոբյան

Գլավիտի լիազոր՝ Ա. 4013, Հրատ 4365.

Պատվեր 15. Տիրաժ 4000

Քուլթ 62X94. Տպագր 1 մամ.

Մեկ մամուլում 21.480 նիշ. Հեղինակաին 0,34 մամ.

Հանձնված և արտագրության 17 ղեկտեմբերի 37 թ.

Ստորագրված և տպագրության 29 մարտի 38 թ.

Պետհրատի I տպարան, Յերևան, Լենինի փող. 65.

-20-

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0987291

17 ЯНВ 1939

21

11

28705

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ.

С. ОСИПОВ
Вождь Испанского
пролетариата

Гиз Арм. ССР, Ереван, 1938 г.